

**МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ
СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ****THE GOAL AND OBJECTIVES OF FINANCIAL CONTROL OVER THE ACTIVITIES
OF THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR**

Актуальність статті полягає в тому, що сучасні умови функціонування держави характеризуються істотним зростанням ролі сектору безпеки і оборони, тому належне ресурсне забезпечення цього сектору є необхідною передумовою захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, національних інтересів та забезпечення суспільної безпеки. Виконання покладених на суб'єктів сектору безпеки і оборони завдань потребує значних обсягів фінансових ресурсів, переважна частина яких формується за рахунок коштів державного бюджету. За таких обставин особливого значення набуває забезпечення законного, цільового, ефективного та результативного використання відповідних фінансових ресурсів, що зумовлює необхідність функціонування дієвої системи фінансового контролю. Водночас, зміст і спрямованість фінансового контролю безпосередньо залежать від правильного визначення його мети та завдань. Їх чітке формулювання дає змогу розкрити функціональне призначення такого контролю, визначити основні напрями контрольної діяльності та критерії оцінювання її результативності. У статті здійснено аналіз наукових поглядів вчених стосовно розуміння категорій «мета» та «завдання», на основі чого визначено як співвідносяться дані категорії. Визначено, що мета і завдання фінансового контролю – це дві взаємопов'язані категорії, які показують кінцевий результат здійснення даної діяльності та відображають її вплив на відповідний сектор суспільно-правових відносин. Керуючись викладеним вважаємо, що метою фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони є забезпечення законного, економічно вигідного для держави, цільового, ефективного та результативного формування, розподілу та використання публічних фінансових і матеріальних ресурсів суб'єктами відповідного сектору, а також створення сприятливих економічних умов для виконання останніми покладених на них повноважень. Зроблено висновок, що мета та обумовлені нею завдання фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони, передбачають вирішення комплексу практичних питань, які пов'язані не тільки із владним впливом на суб'єктів відповідної сфери та припиненням протиправних проявів у діяльності кожного з них, але й удосконаленням фінансово-економічної діяльності у цій сфері.

Ключові слова: мета, завдання, фінансовий контроль, суб'єкти, сектор безпеки і оборони.

The relevance of the article lies in the fact that the modern conditions of the functioning of the state are characterized by a significant increase in the role of the security and defense sector, therefore, proper resource provision of this sector is a necessary prerequisite for protecting state sovereignty, territorial integrity, national interests and ensuring public security. The implementation of the tasks assigned to the subjects of the security and defense sector requires significant amounts of financial resources, the majority of which

is formed at the expense of the state budget. Under such circumstances, ensuring the legal, targeted, effective and efficient use of relevant financial resources becomes of particular importance, which necessitates the functioning of an effective financial control system. At the same time, the content and focus of financial control directly depend on the correct definition of its goal and objectives. Their clear formulation makes it possible to reveal the functional purpose of such control, to determine the main areas of control activity and the criteria for assessing its effectiveness. The article analyzes scholarly perspectives on the concepts of "goal" and "objective" and determines the relationship between them. It is determined that the purpose and objectives of financial control are two interrelated categories that show the final result of the implementation of this activity and reflect its impact on the relevant sector of social and legal relations. Guided by the above, we believe that the purpose of financial control over the activities of the security and defense sector is to ensure the legal, economically beneficial for the state, targeted, effective and efficient formation, distribution and use of public financial and material resources by the entities of the relevant sector, as well as the creation of favorable economic conditions for the latter to fulfill the powers assigned to them. It concludes that the goal—and the objectives derived from it—of financial control over the security and defense sector entails addressing a complex set of practical issues. These involve not only exercising authority over the entities within this sphere and halting unlawful conduct in their operations but also improving financial and economic activities in the sector.

Key words: *goal, objective, financial control, entities, security and defense sector.*

Актуальність теми. Сучасні умови функціонування держави характеризуються істотним зростанням ролі сектору безпеки і оборони, тому належне ресурсне забезпечення цього сектору є необхідною передумовою захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, національних інтересів та забезпечення суспільної безпеки. Виконання покладених на суб'єктів сектору безпеки і оборони завдань потребує значних обсягів фінансових ресурсів, переважна частина яких формується за рахунок коштів державного бюджету. За таких обставин особливого значення набуває забезпечення законного, цільового, ефективного та результативного використання відповідних фінансових ресурсів, що зумовлює необхідність функціонування дієвої системи фінансового контролю. Водночас, зміст і спрямованість фінансового контролю безпосередньо залежать від правильного визначення його мети та завдань. Їх чітке формулювання дає змогу розкрити функціональне призначення такого контролю, визначити основні напрями контрольної діяльності та критерії оцінювання її результативності.

Стан дослідження. Окремі проблемні питання, присвячені здійсненню державного контролю у різних сферах суспільного життя, у своїх наукових працях розглядали: О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, В.М. Гаращук, Т.А. Жадан, Т.О. Коломєць, Т.В. Корнякова, Ю.О. Русіна, А.В. Хмелькова та багато інших. Втім, незважаючи на значний теоретичний доробок, в науковій літературі фактично неопрацьованим є питання фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони.

Саме тому метою статті є: визначити мету та розкрити завдання фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи вихідну сутність терміну «мета» С.О. Кузніченко, Г.А. Мітрошенко та С.А. Яровий дійшли висновку, що це заздалегідь сформований ідеальний образ бажаного результату на досягнення якого спрямовується відповідна діяльність [1, с.70; 2, с.129]. «Мета – це результат, який заплановано одержати у процесі певної діяльності», – обстоює позицію В.П. Титаренко [3, с.251]. Щодо терміну «завдання», то йому найчастіше відповідають наступні тлумачення: 1) наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи; 2) справа, ціль; 3) те, що хочуть здійснити для досягнення певної мети; 4) те, що призначено для виконання, доручення тощо [4, с.284; 5, с.88]. Отже, якщо мета – це категорія, яка характеризує кінцевий, заздалегідь визначений результат якого прагнуть досягнути в ході реалізації процесу (діяльності, певної активності), то завдання є конкретизованими, проміжними цілями, виконання (досягнення) яких веде до кінцевого підсумку.

В науковій літературі з адміністративного та фінансового права, питання мети і завдань саме фінансового контролю неодноразово знаходило освітлення. Наприклад, Л.В. Дікань, І.О. Шевченко, Є.В. Дейнеко та Д.В. Калінкін констатують: мета діяльності відповідного типу – сприяння зміцненню фінансового становища держави, економічному зростанню шляхом стеження за досягненням цільових орієнтирів та перевірки дотримання обмежуючих параметрів фінансового і економічного

розвитку. Основними завдання фінансового контролю вчені виділяють: 1) контроль за законністю, доцільністю, повнотою, своєчасністю та цільовим призначенням і використанням державних фінансових ресурсів (у тому числі бюджетних дотацій, субвенцій, кредитів тощо); 2) виявлення резервів у формуванні державних фінансових ресурсів, розроблення пропозицій щодо скорочення нерациональних видатків, бюджетного дефіциту та дефіциту платіжного балансу; 3) контроль за схоронністю, правильністю збереження й обслуговування, за законністю і правильністю користування, доцільністю та ефективністю розпорядження матеріальними цінностями, ресурсами держави, ефективністю використання паливно-енергетичних ресурсів, станом схоронності та дотримання законності і раціональним використанням матеріальних цінностей мобілізаційного резерву тощо; 4) контроль за забезпеченням фінансової безпеки держави (у бюджетному процесі); 5) контроль за обігом державних коштів у кредитній системі; 6) оцінювання фінансового стану та ефективності систем управління і контролю у бюджетних установах, державних і казенних підприємствах, а також підприємств, де є частка державного майна; 7) контроль за діяльністю органів державної виконавчої влади, на які згідно з діючим законодавством покладені функції щодо розроблення і реалізації державної фінансової політики [6, с.51].

Деяко іншим чином до опису мети і завдань фінансового контролю підходять Л.В. Гуцаленко, В.А. Дерій, М.М. Коцупатрий. Мету вони розкривають комплексно, відносячи до неї: 1) виявлення на підконтрольних об'єктах порушень принципів законності, ефективності, доцільності й економії при формуванні та використанні державних фінансових та матеріальних ресурсів, відхиленя від прийнятих норм, стандартів на найбільш ранній стадії; 2) попередження фінансових правопорушень; 3) притягнення винних до відповідальності, забезпечення відшкодування заподіяних збитків; 4) вжиття заходів щодо запобігання таким порушенням у майбутньому. У свою чергу, завданнями фінансового контролю, на їх погляд, є забезпечення законності, ефективності, фінансової дисципліни і раціональності у ході формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів, що належать державі [7, с.6-7].

Втім, як правило, науковці підходять до визначення цільової направленості фінансово-контрольної діяльності обмежено, виділяючи лише завдання. До прикладу М.І. Сідор до завдань фінансового контролю запропонував віднести: 1) перевірку своєчасності і повноти виконання підконтрольними суб'єктами фінансових зобов'язань перед державою та органами місцевого самоврядування; 2) перевірку виконання органами державної влади і місцевого самоврядування покладених на них функцій з формування, розподілу та використання грошових фондів; 3) перевірку дотримання правильності здійснення фінансових операцій, збереження грошових коштів і матеріальних ресурсів; 4) перевірку правильності, доцільності, результативності та ефективності використання публічних грошових фондів; 5) виявлення та усунення порушень фінансової дисципліни; 6) попередження порушень законності у сфері фінансової діяльності, забезпечення відшкодування матеріального збитку, виявлення винних осіб і притягнення їх до відповідальності; 7) виявлення внутрішніх резервів виробництва – підвищення його ефективності, найбільш економного використання матеріальних ресурсів та грошових коштів [8, с.10]. Л.М. Васильєва, Н.В. Даций та В.П. Залізничук обстоюють позицію за якою завданнями фінансового контролю в системі державного управління є: 1) перевірка збереження, ефективності та цільового використання бюджетних коштів бюджет отримувачами; 2) забезпечення повернення незаконно використаних державних коштів і доходів від їх використання; 3) перевірка своєчасності та повноти створення цільових фондів фінансових ресурсів; 4) експертиза проєктів державних цільових програм, контроль за їх виконанням; 5) надання органам державної влади інформації про результати проведеного контролю; 6) контроль за формуванням і використанням державних фінансових ресурсів і державної власності; 7) фінансова експертиза проєктів законів або нормативно-правових актів органів державної влади, що передбачають бюджетні витрати [9, с.16]. М.В. Ковалів, С.С. Єсімов, І.М. Проць, Р.М. Скриньковський та Ю.Р. Лозинський вважають, що основні завдання фінансового контролю – це: 1) перевірка виконання юридичними та фізичними особами фінансових зобов'язань перед державою і органами місцевого самоврядування; 2) перевірка правильності використання державними та комунальними підприємствами, установами і організаціями державних грошових ресурсів (бюджетних і власних коштів, банківських позик, позабюджетних коштів), які є у розпорядженні; 3) перевірка дотримання правил здійснення фінансових операцій, розрахунків і зберігання грошових коштів підприємствами, установами, організаціями на рахунках у кредитних установах; 4) виявлення внутрішніх резервів виробництва – можливостей підвищення продуктивності праці, рентабельності, економії грошових і матеріальних ресурсів; 5) попередження та усунення виявлених порушень фінансової дисципліни [10, с.61].

Один з найбільш широких переліків завдань фінансового контролю надано у роботі О.С. Юніна, К.Р. Резворовича, А.С. Ділігули та М.М. Фролова. Вчені обстоюють позицію про те, що ключові цілі категорії полягають у забезпеченні: 1) контролю за законністю, доцільністю, повнотою, своєчасністю та цільовим призначенням і використанням державних фінансових ресурсів (у тому числі бюджетних дотацій, субвенцій, кредитів тощо); 2) контролю за законністю та доцільністю надання державних фінансових і майнових гарантій, що забезпечують відповідну угоду; 3) виявлення резервів у формуванні державних фінансових ресурсів, розроблення пропозицій щодо скорочення нераціональних видатків, бюджетного дефіциту та дефіциту платіжного балансу; 4) контролю за схоронністю, правильністю збереження і обслуговування, законністю і правильністю користування, доцільністю та ефективністю розпорядження матеріальними цінностями (ресурсами) держави, ефективністю використання паливно-енергетичних ресурсів, станом схоронності та дотриманням законності, раціональним використанням матеріальних цінностей мобілізаційного резерву тощо; 5) контролю за законністю, доцільністю та ефективністю використання і розпорядження державними майновими правами (правами власності на акції підприємств тощо); 6) оцінки ефективності організації і проведення перетворення форм власності (приватизації); 7) контролю за законністю, правильністю та ефективністю розпорядження нематеріальними об'єктами державної власності (що створюють фінансові ресурси); 8) контролю за станом та використанням державних запасів і резервів; 9) контролю за використанням планових завдань із надання державних послуг і дотримання нормативів фінансових витрат із надання цих послуг; 10) контролю за забезпеченням фінансової безпеки держави (у бюджетному процесі); 11) контролю за законністю і правильністю квотування та дотримання експортних квот; 12) контролю за забезпеченням конкурентних умов у всіх сегментах внутрішнього ринку (конкурентного середовища); 13) оцінки макроекономічної ситуації в країні та перспектив економічного зростання; 14) контролю за забезпеченням оптимізації цін у монопольних галузях економіки; 15) контролю за законністю і правильністю надання та використання податкових, митних та інших фінансових пільг і переваг, що надаються суб'єктам господарювання; 16) контролю за обігом державних коштів у кредитній системі; 17) контролю за організацією грошового обігу в цілому; 18) контролю за повнотою та своєчасністю виконання банківською системою відповідних операцій із перерахування бюджетних коштів тощо [11, с.29].

Узагальнюючи наведені вище наукові підходи можемо дійти до висновку, що мета і завдання фінансового контролю – це дві взаємопов'язані категорії, які показують кінцевий результат здійснення даної діяльності та відображають її вплив на відповідний сектор суспільно-правових відносин. Керуючись викладеним вважаємо, що метою фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони є забезпечення законного, економічно вигідного для держави, цільового, ефективного та результативного формування, розподілу та використання публічних фінансових і матеріальних ресурсів суб'єктами відповідного сектору, а також створення сприятливих економічних умов для виконання останніми покладених на них повноважень. Відповідна мета знаходить реалізацію у системі наступних завдань:

- перевірка законності фінансової діяльності сектору безпеки та оборони (передбачає встановлення у рамках фінансового контролю відповідності використання публічних фінансів та державного майна суб'єктами сектору безпеки і оборони вимогам бюджетного, фінансового, відомчого законодавства, тощо);

- забезпечення цільового використання фінансових ресурсів (дане завдання передбачає підтвердження того, чи використовуються фінансові та матеріальні ресурси виділені на оборону, безпеку, закупівлю озброєння та техніки, грошове забезпечення персоналу відповідних органів та військових формувань, а також інші потреби сектору, за призначенням);

- оцінка ефективності та результативності використання ресурсів (контроль повинен встановлювати, чи відповідають витрачені на утримання конкретного суб'єкта ресурси реальним практичним результатам його діяльності. Реалізація даного завдання забезпечує виявлення нераціонального використання державних коштів, а також вивільнення додаткових ресурсів для їх подальшого спрямування у ті частини сектору, що реально потребують додаткового економічного стимулювання);

- виявлення, попередження та профілактика фінансових правопорушень (зміст наведеного завдання полягає у виявленні причин та умов, а також фіксації та припиненні фінансових правопорушень здійснюваних у секторі безпеки і оборони України. Зокрема, передбачається встановлення осіб, безпосередньо винних у порушенні фінансового, бюджетного, відомчого та іншого законодавства, притягнення їх до передбаченої законом міри юридичної відповідальності,

проведення профілактично-виховної роботи з іншими уповноваженими особами правоохоронних органів, військових формувань, підприємств, установ і організацій);

– координація внутрішньої діяльності суб'єктів сектору безпеки і оборони із управління публічними фінансами (реалізація цього завдання передбачає аналіз та оцінку внутрішньо-управлінських процесів розподілу, використання та здійснення інших операцій із публічними фінансовими ресурсами. Отримана за підсумком цього інформація дає змогу виявити недоліки та прогалини у сфері ведення бухгалтерського обліку, складання достовірної фінансової та бюджетної звітності, організації внутрішнього управління коштами та матеріально-технічними об'єктами тощо. Результати контролю слугують підґрунтям для визначення напрямів удосконалення фінансової діяльності відповідного суб'єкта, коригування її окремих напрямів, усунення виявлених недоліків та визначення необхідності й строків проведення повторних контрольних заходів).

Висновки. Таким чином, у підсумку представленого наукового дослідження можемо дійти до висновку, що мета та обумовлені нею завдання фінансового контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони, передбачають вирішення комплексу практичних питань, які пов'язані не тільки із владним впливом на суб'єктів відповідної сфери та припиненням протиправних проявів у діяльності кожного з них, але й удосконаленням фінансово-економічної діяльності у цій сфері. Реалізація кожного завдання позитивно впливає на всі сфери роботи правоохоронних органів, військових формувань та інших підприємств, установ та організацій сектору, що в кінцевому випадку є підвалиною стійкості держави, ефективного захисту української нації.

Список використаних джерел:

1. Кузніченко С.О., Яровий С.А. Принципи діяльності внутрішніх військ МВС України (адміністративно-правові аспекти). *Адміністративне право і процес*. 2013. № 3(5). С.70-77.
2. Мітрошенко Г.А. Соціальний конфлікт у побуті: дис... канд. юрид. наук. : 09.00.03. Одеса: Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського. 2007. 176 с.
3. Титаренко В.П. Теорія і практика формування естетичної культури майбутніх учителів трудового навчання засобами українських народних промислів: дис... д.п.н. : 13.00.02. Полтава: Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка. 2010. 509 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови. уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.
5. Касьяненко Л.М. Правові основи здійснення фінансового контролю органами державної податкової служби України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2004. 230 с.
6. Дікань Л.В., Шевченко І.О., Дейнеко Є.В., Калінкін Д.В. Державний фінансовий контроль : навчальний посібник у схемах і таблицях. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 275 с.
7. Гуцаленко Л.В., Дерій В.А., Коцупатрий М.М. Державний фінансовий контроль: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури. 2009. 424 с.
8. Сідор М.І. Фінансовий контроль: навчальний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). 2019. 145 с.
9. Васильєва Л.М., Дачій Н.В., Залізнюк В.П. Сутність та основні завдання фінансового контролю в системі державного управління. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. №1(24). С.14-17.
10. Ковалів М.В., Єсімов С.С., Проць І.М., Скриньковський Р.М., Лозинський Ю.Р. Фінансове право України: навчальний посібник. Львів: СПОЛОМ, 2022. 394 с.
11. Юнін О.С., Резворович К.Р., Юніна М.П. та ін. Фінансове право : навч. посіб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 180 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.09.2025

Дата публікації: 25.09.2025